

Моїсєєва Ф. А., Власова І. А.,

Донецький національний університет економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ДЛЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ

Стаття присвячена виділенню деяких актуальних проблем перекладознавства. Автори розглядають стан теорії перекладу на сучасному етапі її розвитку, виділяють їхні загальні проблемні питання.

Ключові слова: загальні проблеми трансформаційного і комунікативного перекладу, категорії еквівалентності і адекватності, дискурсивна форма висловлення (тексту), інваріантне і варіантне в перекладі.

Статья посвящена выделению некоторых актуальных проблем перевода. Авторы рассматривают состояние теории перевода на современном этапе ее развития, выделяют их общие проблемные вопросы.

Ключевые слова: общие проблемы трансформационного и коммуникативного перевода, категории эквивалентности и адекватности, дискурсивная форма высказывания (текста), инвариантное и вариантное в переводе.

This article overviews some actual problems of today's translation studies. The authors analyses conceptions and approaches of today's linguistics, and distinguishes their problematic issues.

Key words: the main problems of transformational and paradigms in translating science, categories of equivalence and adequacy, discourse form of the sentence (text), invariable and variable aspects of translation.

Постановка проблеми. Сучасний етап у розвитку науки перекладу характеризується прагненням дати максимально повний, комплексний опис процесу перекладу. Основну задачу більшість дослідників бачать в аналізі перекладу як виду мовної діяльності. Серед певних аспектів перекладознавства важливе місце займає розробка моделей процесу перекладу, визначення характерних рис, що відрізняють його від інших видів язикового посередництва, визначення одиниці перекладу, взаємозв'язку його стилістичного, семантичного і прагматичного аспектів і ін.

Переклад у своєму розвитку пройшов кілька етапів, але тим часом орієнтація на реальне спілкування при розробці методичних проблем не може зводитися до простого копіювання його структури. І досить існує багато труднощів та невирішених проблем при перекладі у методиці викладання іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблемних аспектів перекладу присвятили свої праці такі вчені як Алімов В.В., Богородицький В.О., Бужаровська Е., Вайнрайх У., Верещагін Е.М., Виноградов В.А., Жаркова Т.І., Клімов В.В., Ковиліна Л.Н., Любимова Н.О., Мечковська Н.Б., Миньяр-Белоручев Р.К., Розенцвейг В.Ю., Студеничник Ю.І., Щерба Л.О., Щерба Л.В.

У працях Нелюбіна Л.Л. і Хухуні Г.Т. активно розробляються питання, зв'язані з вивченням історії науки перекладу [1].

Але незважаючи на вагомий внесок іноземних та вітчизняних вчених у розвиток окремих аспектів сучасного мовного перекладу, деякі проблемні питання залишаються актуальними.

Метою дослідження у даній статті виділення деяких проблемних питань перекладу на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Із самого початку переклад виконував найважливішу соціальну функцію, роблячи можливим спілкування людей. Поширення письмових перекладів відкрило людям широкий доступ до культурних досягнень інших народів, уможливило взаємодію і взаємозбагачення літератур і культур.

Переклад – вид мовної діяльності, що подвоює компоненти комунікації, метою якого є передача повідомлення в тих випадках, коли коди, якими користуються джерело й одержувач не збігаються (де код – це система знаків і правила їхнього використання для передачі або прийому повідомлення; джерело – особа, від якого виходить повідомлення) [1].

Переклад – це складне багатогранне явище, окремі аспекти якого можуть бути предметом дослідження різних наук. У рамках перекладознавства вивчаються психологічні, літературознавчі, етнографічні й інші сторони перекладацької діяльності, а також історія перекладацької діяльності в тій або іншій країні або країнах.

Швейцер А.Д. визначає переклад, як: “Односпрямований і двофазний процес міжмовної і міжкультурної комунікації, при якому на основі підданого цілеспрямованому аналізу первинного тексту створюється вторинний текст, що заміняє первинний в іншому язиковому і культурному середовищі; процес, що характеризується установкою на передачу комунікативного ефекту первинного тексту, частково розходженнями між двома мовами, між двома культурами і двома комунікативними ситуаціями” [1].

Слово “переклад” має два значення. В одному значенні “переклад” – це продукт діяльності перекладача – текст, створений їм в усній або письмовій формі. В іншому значенні слово переклад позначає процес створення цього продукту – діяльність перекладача, що створює текст. Отже, переклад – це діяльність, що полягає у варіативному перекодуванні тексту, породженого на одній мові, у текст на іншій мові, здійснювана перекладачем, що творчо вибирає варіант у залежності від варіативних ресурсів мови, виду перекладу, задач перекладу, типу тексту і під впливом власної індивідуальності [1].

“Західноєвропейські фахівці, маючи на увазі процес перекладу, здебільшого вживають термін “трансляція”, оскільки при цьому слід чітко розрізняти його два види: усний та письмовий” [2]. Термін “трансляція” ввів Отто Каде у 1963 році як узагальнюючий термін усного та письмового перекладу. Під процесом письмового перекладу розуміємо трансляцію фіксованого тексту вихідної мови, який може повторюватись різну

кількість разів, у текст мови перекладу, який можна у будь-який час проконтролювати і скорегувати. Під процесом усного перекладу розуміємо одноразову трансляцію (як правило, усну) тексту вихідної мови в текст мови перекладу, який можна лише умовно проконтролювати і внаслідок браку часу важко відкоригувати [3].

Важливою характеристикою сучасного етапу розвитку науки про переклад є виділення в ній двох науково-дослідних парадигм: трансформаційною і комунікативною. Перша першорядна увага приділяє системно-язиковим підставам перекладу [4]. До основних недоліків даного підходу звичайно відносять лінгвістичну фрагментарність аналізу фактів перекладу, недостатньо точне визначення критеріїв значеннєвої тотожності в перекладі, недостатня увага до текстових факторів і до принципів текстової діяльності в перекладі й ін. При тім, що даний етап характеризується загальним прагненням дати комплексний опис процесу перекладу як акта міжмовної комунікації, реальність перекладу нерідко тут обмежується рамками окремої перекладацької трансформації. У 60-70-і роки в науці складається новий підхід до вивчення перекладу, що багато в чому відштовхується від психолінгвістичних принципів аналізу перекладацького процесу й одержує розвиток у працях цілого ряду авторів [1]. З позицій прихильників нової парадигми процес перекладу розглядається як створення якогось нового, завершеного мовно-мисленого цілого. При такому підході першорядна увага приділяється, головним чином, значеннєвій стороні висловлення. Розширене розуміння одержують інтерпретаційні принципи перекладу, серед яких ведуче значення мають фактори розуміння і пояснення. Такий підхід з опорою на принципи цілісної, значеннєвої комунікативної модифікації багато в чому заперечує структурно-язикове зіставлення і структурно-язикову співвіднесеність окремих фактів перекладу на знаковому рівні, можливість реалізації перекладу через сукупність підстановок і трансформацій. Задача перекладу вирішується не в масштабі окремих позначень, а в масштабі висловлення. Обидві парадигми багато в чому говорять різними мовами і являють собою два конфронтуючих один одному підходу. Перша по більшій частині орієнтована на аналіз язикової форми, друга – на комплексний аналіз перекладу, що виходить на той або інший рівень його функціональної обумовленості. При всіх розходженнях двох наукових парадигм можливим виходом зі сформованої ситуації є не їх протилежність один одному, а послідовне зближення двох підходів, пошук теоретичних основ їх продуктивної наукової взаємодії. Обидві парадигми мають комплекс загальних проблемних питань: це розмежування категорій адекватності й еквівалентності, визначення критеріїв виділення й аналізу одиниці перекладу, поглиблене вивчення принципів взаємозв'язку форми і змісти в перекладі й ін. З іншого боку, у сучасній теорії перекладу зберігається цілий ряд невирішених питань. Так, варіантний і інваріантний аспекти перекладу нерідко змішуються; далекий від рішення питання про визначення форми, що репрезентує текстовий зміст, здатної служити структурним орієнтиром перекладу; як наслідок, обриси верхньої границі перекладу також дотепер чітко не визначені, не одержує пояснення феномен широкої варіативності язикової форми в перекладі. У контексті даної проблематики велике значення одержує розробка принципів цілісного аналізу перекладу, що вимагає збільшення критеріїв аналізу з обліком не тільки внутрішніх, а саме структурних і значеннєвих складових окремих еквівалентних рішень, але і характерних ознак текстового дискурсу в цілому, маючи у виді загальне дискурсивне розгортання тексту. З цього погляду, важливим представляється питання про розмежування язикової і дискурсивної форм у перекладі на основі аналізу окремих фактів перекладу в їхній загальній обумовленості значеннєвою задачею висловлення.

Висновки. Сполучене вивчення фактів перекладу з погляду утворюючої їхньої взаємодії мовної і дискурсивної форм допоможе продуктивному рішенню цілого ряду проблем в області сутнісного визначення й аналізу фактів перекладу. Введення в науковий апарат поняття дискурсивної форми перекладу дозволить вирішити цілий ряд актуальних проблем. з огляду на зв'язаність мовної форми зі значеннєвою стороною висловлення, представляється можливим визначити по ній, у цілому, динаміковий змісту як в окремому висловленні, так і в масштабі тексту, обґрунтувати доцільність застосування більшого числа трансформацій, з більшою точністю виявляти сукупність позитивних мотиваційних факторів перекладу, визначити критерії варіативності в перекладі, проводити аналіз комплексних структурно-мовних модифікацій, служити важливим критерієм розмежування перекладу й інтерпретації як видів язикового посередництва.

Література:

1. Нелюбин Л. Л., Хухуни Г. Т. История науки о переводе: от глубокой древности до наших дней. – М. : Изд-во: Флинта. Наука, 2006. – 340 с.
2. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу / Т. Р. Кияк, А. В. Науменко, О. Д. Огуй. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 586 с.
3. Kade O. Kommunikationswissenschaftliche Probleme der Translation / [herausg. von Snell – Hornby, Mary, Hönig, Hans G., Kußmaul, Paul, Schmitt, Peter A.] // Handbuch Translation. Tübingen: Stauffenberg. – 2003.
4. Мерхелевич Г. В. Английский язык; как учить (ся), что бы обучить (ся) / Г.В. Мерхелевич. – Донецк : ЧП АРПИ, 2011. – 222 с.